

NYKŠTUKAS POLITIKAS

Sofija TYZENHAUZAITĖ

(Tęsinys. Pradžia – el. žurnalo „Žemaičių žemė“ 2023 m. Nr. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 2014 m. Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)

XXXVIII skyrius

Saulėtą šaltą vasario mėnesio dieną, išties įsimintiną dieną, karalius Henrikas de Valua įžengė į savo valstybės sostinę. Dar niekada lenkai, panorę apakinti prancūzus, nedemonstravo tiek prabangos, pompastikos ir turtų, kiek tą iškilmingą dieną.

Karalius apsistojo Balicų rūmuose. Krokuvos vaivada priklausantys rūmai dunksojo tik penkių šimtų žingsnių atstumu nuo miesto. Per savo apartamentų langus Henrikas matė karališkąją rezidenciją, kuri buvo skirta jam gyventi. Ji stūksojo didingai iškilusi virš miesto.

Visas miestas ir kelias, vedantis į Balicus, skambėjo nuo žmonių balsų ir žirgų prunkštimo, senatas ir kilmingieji rengėsi pasitikti savo valdovą, svitos taip išsipustė, kad, šių dienų istorikų nuomone, tik vienos tokios būtų pakakę pagerbti Henriko įžengimą. Tuo metu jaunasis valdovas, ramiausiai užsidaręs su savo favoritu Kėliusu, kuo kruopščiausiai, lyg koks išlepėlis, apžiūrinėjo savo drabužius, nes, kaip teigia istorikai, jiems jis visada skyrė daug laiko. Kėliusas padavė jam paaukuoto sidabro indą su migdolų mase ir jis ją tepė sau rankas bei apžiūrinėjo save veidrodyje.

– Ar tau neatrodo, Kėliusai, kad tas prakeiktas šaltis jau paveikė mano veido spalvą ir nuo jo sutrukinėjo mano lūpos?

– O aš, sere, – atsakė Kėliusas, – neatpažįstu pats savęs. Ta siaubinga temperatūra nurudina labiau nei rugpjūčio saulė Langedoke ar Provanse. O dar teks visą dieną išbūti lauke.

– Gailestingoji Mergele! Kėliusai, mano drauge, tai neįmanoma, mes juk prie miesto vartų.

– Taip, be abejo, bet jūsų didenybė nepagalvojo apie tai, kiek plepalų teks išklaudyti pakeliui, kur jau

Sofija Tyzenhauzaitė de Šuazel-Gufjė (1790–1878) portretas. Dailininkas Johanas Baptistas Lampis vyresnysis (1751–1830). Paveikslo originalas saugomas žemaičių muziejuje „Alka“

knibžda senatorių ekipažai su savo palydomis. Beje, kalbama, kad spektaklis bus puikus, net ir plepalai, kurių negaliu pakęsti. Iš visos širdies linkiu, kad nušaltų liežuvis pirmajam, kuris pravers burną ir pradės sakyti jums, sere, komplimentus.

Karalius prapliupo juoktis, bet įdomų pokalbį nutraukė Klastūnas. Jis priėjo prie karaliaus ir familiariai, kaip visada vaipydamasis, pradėjo:

– Nagi, Henrikuti, gražinkis, prašau, ir paskubėk, nes, perspėju, jau vienas paskui kitą atvyksta tavo valdiniai šiauriečiai, visi švyti labiau už saulę. O ponai iš Prancūzijos galėtų ir nesirodyti, nes su savo pasišiaušusiais žirgais ir liūdnais veidais gali būti palaikyti būriu šikšnosparnių arba pelėdų. Tik aš, – tęsė kvailai maivydamsis ir mojuodamas juokdario barškučiu, savo aukštų pareigų simboliu, ir kratydamas kvailio kepuraitės skambaliukus, – čia tik aš galiu teikti garbę mūsų gražiajai šaliai Prancūzijai.

– Stebiuosi, sere, – įsiterpė Kėliusas silpnu pataikaujančiu balseliu, – stebiuosi, kad jūs leidžiate šiam kvailiui taip įžūliai kalbėti apie ištikimus jūsų didenybės tarnus.

– Jis nepagaili ir manęs, ne tik jų, – nusijuokė karalius.

Keletas lenkų ir prancūzų didikų atvyko perspėti karaliaus, kad senatas ir miesto deputacijos laukia jo kelyje.

Henrikas, vilkintis ilgą žalią aksominį apsiaustą, išpuoštą auksu ir pamuštą labai brangiais poliariinių lapių kailiais, ant galvos užsidėjęs juodo aksomo skrybėlę su puošnia deimantine egrete, o labiausiai žavintis didinga laikysena ir gražia išvaizda, nusileido į kiemą, kur jo laukė Voznikų kašteliono grafo Tenčynskio dovanotas puikus žirgas.

Kilnus ristūno baltumas beveik prilygo spindinčiam sniegui, kurį jis mindžiojo savo grakščiomis, aukso pasagomis kaustytomis kanopomis. Žirgas, sudirgintas šalčio ir ilgo laukimo, žėrinčiomis akimis, pasišiaušusiais karčiais, atrodė taip, tarsi pūstų liepsnas iš išsiplėtusių šnervių. Jam nerimstant nuo žemės pakilo du etiopai. Jie stengėsi išlaikyti už pavadžių Arabijos dykumose gimusį ristūną. Abu arklininkai atrodė nejprastai, nes buvo juodaodžiai, raudonomis storomis lūpomis, vilkėjo sidabrinėmis plokštelėmis puoštais drabužiais, prie šonų jiems kabėjo puošnūs turkiški kardai, ant galvų buvo užsidėję skaisčiai raudonas kepuraites ir avėjo panašios spalvos aukso gijomis puoštus batus. Ant arabų ristūno nugaros spindėjo nuostabus auksinėmis plokštelėmis puoštas balnas su gausybe turkių ir auksu atasta purpurinė gūnia, galvą puošė garnio plunksnų egretė, o ant kaktos buvo – rubinų rozetė. Panaši puošmena švietė ir ant gražios žirgo krūtinės. Žąslai buvo gryno aukso, o pavadžiai žėrėjo brangiaisiais akmenimis.

Iš miesto ir jo apylinkių susirinko didžiulė įvairiausių luomų žmonių minia, nes visi norėjo išvysti Henriką. Buvo smalsu pamatyti išrinktą karalių, pranokestantį net slapčiausius lenkų norus, tad pakerėti lenkai širdingai džiūgavo. Henrikas neapsiriko įvertinęs, kokius jausmus sužadino savo naujųjų valdinių širdyse. Susižavėjimas panašiai reiškiamas beveik visose šalyse, apsirikti neįmanoma. Saldūs apžavai Henriką stačiai įelektrino. Valdovo sieloje slypėjo du skirtingi žmonės: vienas glebus, silpnas, neturintis nuomonės, kitas aistringas, drąsus ir veiklus.

Kai karalius priėjo prie savo puikaus žirgo, įsiterpė Kėliusas:

– Tikiuosi, kad jūsų didenybė nebandys sėsti ant to nesuvaldomo gyvulio.

– Nesupranti, ką kalbi, Kėliusai, dar nesu matęs labiau karaliaus verto žirgo.

Tai pasakęs šoko ant arabo, stvėrė pavadžius. Etiopai paleido žąslus, žirgas šoko, pamiklino gražias laibas kojas, paskui, lyg pajutęs, kad jį valdo įgudusi karališka ranka, ėmė rimti, tik purtė baltus karčius, paskui didingai pasuko link besigrūdancios liaudies, džiaugsmingai sveikinančios savo karingai atrodantį jaunąjį karalių.

Maloniai sveikindamas pakeliui sutiktus žmones, apsuptas prancūzų didikų ir daugelio lenkų magnatų, Henrikas išjojo iš Balicų pilies. Didžiulėje lygumoje iki pat miesto sienų atsivėrė nuostabiai didingas reginys: kilmingų senatorių kortežai ir nesuskaičiuojamos jų palydos.

Priekyje ant ryškiai raudona gūnia dengto žirgo jojo kryžių laikantis raitelis. Žirgą už pavadžių prilaikė du milžiniško ūgio haidukai, vilkintys zomšinius švarkus, pamuštus mėlynu satinu, apsimovę plačias raudonos gelumbės kelnes su auksiniais galionais per siūles, kardais prie šono, o ant galvos užsidėję labai aukštus kailinius kalpokus, puoštus ant šono krentančiais auksiniais kutais. Kortežo priekyje aksomu aptrauktoje paaukuotoje karietoje, traukiamoje šešių baltų puošniomis gūniomis dengtų, stručio plunksnomis puoštų žirgų, kuriuos vedė tarnai, vilkintys prašmatnias skaisčiai raudonas aksomines su sidabriniais siūlais išsiuvinėtu primo herbu livrėjas, važiavo primas, lydimas Poznanės ir Plocko vyskupų. Tarnai dar nešė sidabrinį paaukuotą skeptrą. Aplink primo karietą ant vengrų veislės žirgų jojo du šimtai raitelių, ginkluotų ilgomis paaukuotomis ietimis, vilkinčių vengriškos mados trumpomis žalio aksomo palaidinėmis, ataustomis auksu, mūvinčių siauras siuvinėtas kelnes.

Primą sekė Leopoldo arkivyskupas, Kameniko ir Krokuvos vyskupai, juos lydėjo du šimtai raitelių, jie buvo apsitausę italų mada auksu ataustomis ir gėlėmis siuvinėtomis palaidinėmis, galvas padabinę aksominėmis skrybėlėmis, puoštomis baltais sultonais, apsisiautę plačiomis klostėmis klostuotais apsiaustais, gausiai išsiuvinėtais auksu.

Iš paskos traukė puošnūs karalystės vaivadų ekipažai. Iš jų ypač išsiskyrė Krokuvos vaivados ir jo brolio, Sandomiro seniūno, kinkiniai, juos lydėjo trys šimtai raitelių, pasipuošusių Krokuvos mada: žiustokorais arba balto aksomo redingotais, kurių siūlės ir skvernai buvo apvedžioti raudonu šilku ir padabinti kora-

(Nukelta į 44 p.)

lais. Po jais vilkėjo ilgus, labai lengvo sidabrinio audinio marškinius, užleistus ant plačių tamsiai raudono satino kelnų, avėjo raudonus batus, buvo užsidėję aukso spalvos kepures, puoštas koralais dabintomis juostelėmis ir garnio plunksnų pliumažais. Kartu jojo trys šimtai raitelių, vilkinčių totorių mada: su papachomis, ilgais kailiniais, pamuštais ryškiai raudonos spalvos satinu, brangiais akmenimis puoštais diržais, ant jų pasikabinę paaukuotas strėlines.

Kališo vaivada vedė keturis šimtus raitelių, vilkinčių hunų mada: raudonais sultonais puošti šalmai, sidabro siūlų ploni marškiniai su labai plačiomis aukso spalvos rankovėmis, pečius dengę tigrų kailiai, susegti ant krūtinės brangių akmenų sagėmis. Ginklai – sidabriniai čekanai ir kirviai, lankai ir strėlės. Žirgų pakinktai ir pavadžiai iš raudono tyto, siuvinėto aukso siūlais.

Seradzo vaivada Albertas Laskis vilkėjo puošnius kailinius ilgomis verstomis sieros spalvos aksominėmis rankovėmis, kailiniai pamušti kiaunių kailiukais, jie iš dalies dengė gražų obuolmušį žirgą, ant kurio sėdėjo raitelis. Ant galvos žalio aksomo kepuraitė su deimantine egrete. Laskio palydoje buvo keturi šimtai vengriškai apsitaiesusių raitelių, vilkinčių mėlyno aksomo švarkais ir kelnėmis, siuvinėtomis sidabru, ir šimtinė totoriškai apsitaiesusių raitelių su brangaus audinio ilgais, kailiais apvedžiotais apsiaustais ir aukštomis aukso spalvos kepurėmis.

Olykos kunigaikštis ir Vilniaus vaivada Radvila, vilkintis persiško audinio žiponą su auksinėmis gėlėmis smaragdo žalumo fone, fereziją, arba aviečių spalvos aksomo apsiaustą, pamuštą sabalų kailiais, aukso spalvos kepurę su garnio plunksnų pliumažu ir rubino sagtimi ant galvos, jojo turkų veislės žirgu, švytinčiu brangakmeniais. Du turkiškai apsitaiesę kariai su indiško audinio turbanais, vilkintys aksominėmis palaidinėmis, puoštomis puikiais perlais, jojo ant nepaprastai gražių žirgų, jų balnai buvo dengti sidabriniais pusmėnuliais išmargintomis gūniomis. Jie buvo ginkluoti dviašmeniais kirviais ir aštriomis ietimis, jojo greta kunigaikščio, o iš paskos traukė trys šimtai pėstininkų, apsirengusių lenkiškais drabužiais: ryškiai raudonais žiponais su didelėmis sidabrinėmis sagomis, tos pačios spalvos delijomis, puoštomis galionais ir prie kaklo susegtomis savotiškoms auksinėmis ar sidabrinėmis sagėmis, puoštomis brangakmeniais. Jie turėjo muš-

kietas, kovos kirvius ir sidabrinus peilius prie diržų.

Jaunasis Voinovo kaštelionas Romualdas Tenčynskis jojo ant juodo plauko žirgo, žvilgančio kaip juodmedis, karšto ir lengvo kaip salamandra, jo lankščios kojos, atrodė, vos liečia žemę. Tenčynskis vilkėjo gražiais tautiniais drabužiais, paryškinančiais jo kilnią ir išdidžią laikyseną. Aukšto ūgio, gyvo veido Romualdas vilkėjo balto satino žiponą su deimantinėmis sagomis. Jo ilgi violetinės spalvos aksomu aptraukti kiaunių kailiniai krito ant gūnios, gausiai išpuoštos smaragdais, kaip ir žirgo pakinktai ir pavadžiai, o pasagos kaip ir daugumos lenkų didikų žirgų buvo sidabrinės. Galvą puošė gracingai uždėta sidabru atausto audinio kepuraitė su prašmatnia garnio plunksna. Rankoje jis laikė paaukuotą kovos kūjį, prie balno buvo pritvirtintas estokas, puoštas rubiniais ir topazais. Jį lydėjo trys šimtai husarų raudonos ir aukso spalvos drabužiais su dideliais sidabriniais sparnais. Sparnai judėjo nuo menkiausio krustelėjimo ir skleidė savotišką garsą, kuris jaudino jų žirgus ir kėlė baimę priešo žirgamis mūšio pradžioje. Vaizdas išskirtinis ir nuostabus.

Už jo traukė didysis maršalka Firlėjus. Jis labai nerimavo ir jaudinosi, mąstė apie išskylančias problemas ir toje spindinčioje aplinkoje stengėsi išsiskirti kuo didesniu paprastumu. Vis dėlto sėdėjo ant gražaus žirgo ir laikė rankoje savo pareigybės simbolius. Jo priekyje buvo nešama karališkoji vėliava su spindinčiu sidabrinio ereliu. Jį lydėjo kuopa ietininkų aukso spindinčiais grandininiais šarvais, su leopardų kailiais ant pečių. Visi buvo ginkluoti aštriais kalavijais ir nešėsi ietis, puoštas raudonomis vėliavėlėmis, plevėsuojančiomis ore.

Iš paskos traukė Žemaitijos seniūnas Chodkevičius su trimis šimtais lietuvių, vilkinčių senoviniai krašto drabužiais, su įvairiais išverstais laukinių žvėrių kailiais. Žvėrių letenos buvo puoštos sidabriniais nagais ir sukryžiuotos ant krūtinų, o baisios žvėrių galvos dengė ilgus tankius karių plaukus. Ginkluoti jie buvo geležinėmis kuokomis, lankais ir strėlėmis.

Kijevo kunigaikštis ir du jo sūnūs atsivedė būrį kazokų, vilkinčių žalio satino drabužiais raudonomis rankovėmis, labai plačiomis, skaisčiai raudonomis kelnėmis su puošniais diržais ir prie jų prikabintais durklais, puoštais gausybe brangiųjų akmenų. Jie buvo ginkluoti ietimis ir kovos kirviais.

Kulmo, Marienburgo ir Pomeranijos vaivados

atvyko su gausiu būriu karių, ginkluotų ilgomis alebardomis, gausiai inkrustuotomis aukso ir sidabro gijomis, apsitaisiusių vokiškais drabužiais, su gofruotomis apykaklėmis, plunksnomis puoštomis skrybėlėmis, zomšiniais švarkais ir ilgais apsiaustais. Už jų rikiavosi aukšto rango karininkai, seniūnai, daug lenkų ir lietuvių didikų, kiekvienas su daugiau ar mažiau spindinčia palyda. Dar toliau matėsi miestiečiai, įvairaus rango pareigūnai ir paprasti žmonės, šimtas dvidešimt raitelių ir keturi tūkstančiai pėsčiųjų, kurie vilkėjo tautinius drabužius, buvo ginkluoti alebardomis, kovos kirviais ir nešėsi įvairiausių spalvų vėliavas.

Kai tas didžiulis prašmatnus kortežas, gavęs ženklą, tvarkingai išsiskleidė lygumoje prieš karalių, šis nevalingai truktelėjo savo žirgo pavadį ir staiga sustojęs šūktelėjo iš nuostabos ir susižavėjimo. Paskui atsigręžė į greta jojančius kunigaikščius de Neverą ir de Majeną.

– Pripažinkite, – tarė jiems, – juk nesate matę tokio grožio?

– Sutinku, sere, – atsakė de Majenas, – ir netgi sakyčiau, kad jūsų įžengimas į Paryžių, nors ir labai gražus ir imponantiškas, į šį panašus tiek, kiek valstietės merginos sijonas į karališką apsiaustą, dengiantį jos valdovės pečius.

– Aukso ir brangiaisiais akmenimis spindinčių kostiumų gausybė, – savo ruožtu prakalbo kunigaikštis de Neveras, – kariška aplinka, visa rytietiška pompa, net ir dangus, kuris ir švyti, ir tuo pat metu yra apniukęs, net ir baltas spindintis sniegas sukuria mums neįprastą paveikslą. Man čia viskas atrodo lyg kerai ar pasaka.

Kai primas išlipo iš savo kariatės, juo pasekė ir visi senatoriai. Jie prisijungė prie Henriko svitos, kad pagerbtų karalių. Henrikas, išvydęs juos artinantis, nusėdo nuo žirgo ir visiškai juos apžavėjo paduodamas kiekvienam ranką ir maloniai atsakinėdamas į sveikinimus. Jis paėmė miesto raktus, kuriuos ant puošnios aksominės pagalvėlės jam įteikė miesto pareigūnai, bei duoną ir druską, kurią įteikė miestiečių atstovai.

Senatorių prakalbos, karaliaus atsakymai, Pibraکو perduodami Henriko vardu, užsitęsė gan ilgai, ir, kai Henrikas vėl sėdo ant žirgo ir nujojo į miestą, saulė jau leidosi, nudažydama dangų švytinčiu purpuru, nurausvinusiu aplinkines kalvas ir sniegu nuklotus laukus. Ėmė sparčiai temti ir staiga Kro-

kuva, palytėta stebuklo, sušvito ryškiausiomis šviesomis, driokstelėjo pabūklų salvė, varpų gaudesys sudrebino orą ir aidu atsiliepė aplinkinėse kalvose. Taip buvo paskelbta, kad į sostinę įjojo karalius. Kai Henrikas įjojo per pagrindinius miesto vartus, apšviestus spalvotais lampionais, meniškai pagamintas baltas erelis išskėtė sparnus ir, sveikindamas karalių, žemai nusilenkė. Kiek toliau, jojant pro gausiai išpuoštą triumfo arką, kitas erelis uždėjo ant Henriko galvos laurų vainiką su auksiniais vaisiais. Pasiekus karališkąją pilį, viename bokšte pasirodė raito kario statula. Jis buvo ginkluotas ietimi ir skydu. Karaliui priartėjus, jis iškėlė liepsnojančią kalaviją ir, didžiai žiūrovų nuostabai, staiga išnyko apgaubtas liepsnų. Milžiniška minia, šventei pasipuošusi krovietiška: mėlynais žiustokorais, raudonais vilnoniais pusbačiais, kaspinais puoštomis kepurėmis, taip džiaugsmingai šaukė vivat, kad net užgožė baisingą patrankų trenksmą ir varpų skambėjimą. Po ilgai užsitęsusio tarpuvaldžio minia buvo ištroškusi išvysti karalių, o toks malonios išvaizdos valdovas pranašavo laimingą valdymą. Žmonės grūdosi karaliaus kelyje, bet nekilo sumaištis, niekas nesiblaškę, nebuvo to šiurkštumo, kuris pernelyg dažnai pasireiškia, kai susiburia liaudis, net jei ji ir džiūgauja. Žmonės buvo laimingi, regėdami apšviestą Henriko veidą, galėdami paliesti jo drabužius, žirgą ir t. t.

Prieš žengdamas į pilį, karalius trumpam sustojo katedroje, panoro išvysti karalystės globėjo šventojo Stanislovo relikvijas ir padėkoti Dievui, kad leido jam laimingai atvykti. Atlikęs tikinčiojo pareigą, karalius, apsuptas senatorių – aukščiausiųjų karūnos dignitarių, lydimas palydos didikų prancūzų, žengė į rūmus. Lipant laiptais pirmiausiai jo žvilgsnis užkliuvo už turbūt labiausiai nepageidaujamo vaizdo – jis išvydo Lenkijos infantę, atėjusią pagerbti tėvynės karaliaus. Ji vilkėjo ilgus gedulo drabužius, todėl atrodė dar labiau išblyškusi ir labai išsiskyrė iš ją supančių išsipususių gražių moterų. Henrikas jau buvo susidaręs apie ją prastą nuomonę, tad ji jam pasirodė kaip vaiduoklis, pranašaujantis vien nelaimės. Nupurtytas tos minties ir, svarbiausia, bijodamas tironiško jungo, kurį jam ketinama užkrauti – prievarta susieti savo likimą su princesės likimu, savo širdimi ir protu regėdamas kitą žavingą paveikslą, dėl kurio vien nelaimingo-

(Nukelta į 46 p.)

sios Onos vaizdas tampa atstumiantis, Henrikas, aiškiai prisiversdamas, pasuko prie jos ir sveikindamas ją nevalingai nusuko galvą. Nustebusi, įžeista tokio sutikimo, infantė klausė savęs, ar čia tikrai tas princas, riterių ir prancūziško galantiškumo pavyzdys? Kodėl, atsidususi mąstė princesė, stebėdama Henriką, kodėl jo veidas mielas, o jis pats toks šaltas. Tada paskubėjo pasinaudoti pasitaikiusia proga ir paprašė karaliaus leidimo grįžti į savo apartamentus. Leidimas buvo mielai duotas, tuo labiau, kad Henrikas mirtinai bijojo, jog visą vakarą teks vaidinti jos mylimąjį ir būsimą sutuoktinį.

Dvaro maršalka nuvedė jį per ilgą, mozaika išklota galeriją, papuoštą Romos imperatorių statulomis, ir karalius pateko į puikiai apšviestą kambarį, kurio panelius buvo labai meniškai ištapę ir paausinę geriausi Italijos menininkai. Didžiausios puošmenos buvo puikūs karaliaus Žygimanto karo trofėjai, sukabinti ant sienų ir prilaikomi puošnių juostų. Užrašai supažindino su šlovingais to karaliaus gyvenimo faktais.

Sidabriniai ereliai, sudėlioti kaip šviestuvai, talpino begalę žvakių. Slapti mechanizmai lėtai judino erelių sparnus ir atrodė tarsi jie leistųsi nuo lubų, vaizduojančių dangaus skliautą, kupiną šviečiančių žvaigždžių.

Karalius trumpam prisėdo soste, virš kurio buvo įtaisytas avietinės spalvos aksominis baldakimas su auksu išsiuvinėtais, perlais papuoštais Lenkijos ir Lietuvos herbais, sujungtais vienas su kitu. Gausus dvariškių būrys susitelkė aplink sostą ir netrukus dvaro maršalka Opalinskis klūpėdamas priėmė iš Henriko rankų savo pareigų simbolį – juodu aksomu aptrauktą lazdelę, puoštą deimantais. Tada jis paskelbė, kad jo didenybei paruošta vakarienė.

Henrikas perėjo į pokylių salę, kuri traukė akį neparastai įstabiu, tikrai karališku puošnumu. Penkiasdešimt negrų statulų, išrikiuotų prie baltu marmuru išklotų sienų, laikė rankose kvepiančio vaško pripildytus šviestuvus, kurie apšvietė salę. Didžiuoliai bufetai, pilni auksinių ir sidabrinų indų ir labai brangių vazų, stovėjo abiejuose salės galuose, o jos viduryje stūksojo pasagos formos stalas šimtui svečių. Aukštos saldumynų piramidės buvo puoštotos karaliaus monograma ir herbu. Iš sidabrinio fontano tryško brangieji vynai, o ištryškęs vynas vėl sutekėdavo į sidabrines kriaukles. Fontanas puošė

stalą ir linksmino žiūrovus. Dar vienas smalsumą žadinantis objektas stovėjo salės kampe. Tai buvo Bachas su vynuogienų karūna, rankoje laikantis auksinę taurę. Jis sėdėjo ant sidabrinės statinės su auksiniais lankais, iš jos per keletą kranelių tryško įvairių rūšių vynai. Auksiniuose induose buvo išdėlioti paausuoti kepiniai, vaizduojantys įvairiausių gyvūnus, puiki žvėriena, povai išskleistomis spindinčiomis uodegomis; tokie būdavo patiekiami per Apvaliojo Stalo riterių puotas. Jų gausiai buvo siūloma karaliui Henrikui.

Karaliaus krėslas aptrauktas aksomu, virš jo auksiniais kutais ir stručio plunksnomis puoštas baldakimas buvo pastatytas atskirai nuo kitų, garbingiausioje vietoje prie stalo. Vos tik karalius atsėdė, italų muzikantai ir dainininkai, įsitaisę galerijoje virš salės, ėmė groti. Jų muzika tais laikais buvo tokia pat nuostabi, kaip šiandien mūsų ausims mielas Fodor ir Pastos melodingas kerintis dainavimas.

Primas, prancūzų ir lenkų didikai susėdo pagal užimamą padėtį: iš vienos pusės Nevero kunigaikštis tarp primo ir Krokuvos vyskupo, iš kitos Majeno kunigaikštis tarp Firlėjaus ir Sandomiro vaivados. Taip buvo pagerbti karaliaus palydos kilmingieji.

Aštuoni bajoriškos kilmės puikios išvaizdos pažai, vilkintys aksominiais avietinės spalvos švarkais, su puošniomis juostomis ir mėlyno satino prancūziško stiliaus apsiaustais su įaustomis aukso plokštelėmis, sukosi prie karaliaus krėslu. Jie paimdavo paausiuoto sidabro lėkštes, kurias didysis raikytojas, vilkintis purpuriniais drabužiais su aukso gėlėmis, peiliu prie diržo, nes tai buvo jo pareigų simbolis, pats paduodavo karaliui ant tamsiai raudono satino rankšluosčio, prieš tai kiekvieną lėkštę išvalęs gabalėliu duonos, tada priglausdavo jį prie lūpų, o paskui išmesdavo į sidabrinę pintinę prie karaliaus kojų. Šis pareigūnas darbavosi prie stalo, nukrauto auksiniais indais, skirtais tik karaliui. Didysis taurininkas, vos tik karalius paprašydavo gerti, prieidavo prie jo didenybės su gintarine taure, inkrustuota deimantais, kupina aromatingo tokajaus, kurią simboliškai pakeldavo prie lūpų prieš paduodamas karaliui.

Klastūnas, kaip buvo įpratęs, stovėjo už karaliaus krėslu. Karalius retkarčiais jam paduodavo gausiai prikrautą lėkštę, kurią jis godžiai, kaip visa da, ištuštindavo. Tai buvo labai svarbu, nes apetitu jis tikrai nesiskundė. Įvairūs daiktai salėje traukė jo

dėmesį ir jis ilgai neturėjo progos pamiklinti liežuvį, kaip tai jam buvo būdinga. Po to, kai stalą aptarnavę pareigūnai nuėmė valgius, paskui viršutinę raštuotą staltiesę, tada po ja užtiestą tamsiai raudono satino ir trečią iš aukso, sidabro ir šilko siūlų, siuvinėtą gėlėmis, bei pagaliau ant baltos išdėliojo šimtą padėklų su įvairiausiomis uogienėmis ir didžiuliu gabalu gryno cukraus, nes piramidės buvo skirtos karaliaus pažams, Klastūnas vikriai čiupo įvairiaspalvę blizgančią cukrinę karūną, tuoj pat padėjo ją ant Henriko lėkštės ir ėmė kvailai kikenti:

– Imk, Henrikai, vainikuoju tave karaliumi, imk šią karūną, ji bus lengvesnė tavo kvaištelėjusiai galvai nei ta, kuri tau skirta.

Nors įpratęs prie stiproklų Klastūno juokų, o šios pastabos niekas neišgirdo, nes grojo muzika ir buvo pats puotos įkarštis, vis dėlto karalius Henrikas susierzino ir atstūmė juokdarį, bakstelėjęs jo ranką šakutės kotu.

– Drožk, kvaily, – paliepė, – ir surask man nykštuką, aš šiandien jo dar nemačiau.

Apstumdęs savo kelyje nežinia kiek žmonių, nepaisydamas net jų užimamos padėties, Klastūnas pagaliau aptiko nykštuką, galerijoje prieš pokylių salę labai ramiai besišnekučiuojantį su prieš keletą dienų į Krokuvą atkeliavusiu Balani. Balani atvyko ne tiek iš smalsumo, kaip daugelis kitų, kurie norėjo pamatyti nuostabias ten rengiamas šventes, kiek vedamas nekantraus troškimo iš savo ištikimo draugo lūpų išgirsti, koks likimas jo laukia.

Klastūnas truktelėjo nykštuką už plevėsuojančios rankovės.

– Ko tu, kvaily, nori iš manęs? – nekantriai paklausė nykštukas.

– Karaliaus šambelionas atvyko ieškoti jo didenybės įgaliotojo pasiuntinio.

Labai pamalonintas, kad karalius jo ieško, nykštukas pasisuko į Balani.

– Rytoj pratėsime mūsų pokalbį. Būkite ramus, mano jaunasis drauge, jūsų interesai patikimose rankose, pažadu jums apie tai pasikalbėti su karaliumi.

Atsisveikino su Balani ir nusekė Klastūną, kuris ėjo priekyje, nutaisęs svarbią miną, lyg būtų pasiuntinybės sekretorius.

Henrikas jau buvo pradėjęs nuobodžiauti dėl užsitęsusių vaišių ir ypač dėl nesibaigiančių, kaip

reikalavo etiketas, sveikinimų, tad labai panorio su kuo nors pasikalbėti, juo labiau, kad salėje viešpatavo sujudimas, o triukšminga muzika ir balsai netrukėd asmeniniam pokalbiui ir nežemino karališko orumo.

– Kur buvai prapuolęs, mano mielas čičerone? – pasiteiravo karalius, išvydęs nykštuką.

– Sere, – atsiliepė pasitempęs Krasovskis, – ką tik šnekėjausi su vienu ištikimiausių jūsų didenybės tarnų, jaunuoju Balani, ir drįstu prašyti, kad būtumėte jam maloningas, sere. Jis to nusipelnė savo darbais, deramu elgesiu ir paslaugomis, kurias suteikė jūsų didenybei, atlikdamas karalienės, jūsų karališkosios motinos, jam patiktą užduotį. Jis išties parodė didelį uolumą bei apsukrumą ir visa tai teikia jam kuo didžiausią garbę.

– Balani? – pakartojo karalius. – O Viešpatie. Tu man kai ką priminei, Monliukas man daug apie jį pasakojo, kai ruošiausi vykti į Lenkiją. Jis taip pat prašė jam kuo didžiausių malonių, bet man galvą tuo metu kvaršino įvairiausi rūpesčiai, nors gal tik vienintelis, – pridūrė atsidusęs karalius. – Beje, prisimčiau, Balani, kaip man atrodo, yra nesantuokinis Monliuko sūnus.

– Sere, – paprieštaravo nykštukas, – jo didenybė Karolis IX savo įsaku jį įteisino.

– Puiku, sugalvosime ką nors dėl jo, pasirūpinsime jo turtu, karjera.

– Jūsų didenybė vienu savo žodžiu gali užtikrinti Balani laimę, jis labai myli žavingą merginą, seniūno Odolinskio dukrą, priskirtą infantės dvarui.

– Puiku! – šuktelėjo Henrikas. – Jei jis trokšta mano leidimo ją vesti, aš tikrai neprieštarausiu. Pašoksime jo vestuvėse. Ar ji graži?

– Labai graži, sere, ji myli Balani, santuokai priitaria pati infantė, bet tėvas įžvelgia problemų dėl paslaptingos Balani kilmės.

– Paslaptingos? – pakartojo karalius. – Tai negi nežinoma, kad Monliukas yra jo tėvas?

– Ne, sere, o kadaise, turiu prisipažinti ir tikiuosi, kad jūsų didenybė man atleis, norėdamas pagelbėti Balani, pasakiau senajam seniūnui, kad Balani kilmė daug aukštesnė.

– Kokia gi? – skubiai pasiteiravo karalius, pralinksmintas intrigos.

– Ar jūsų didenybė įsako man viską prisipažinti?

– Žinoma, be abejo.

(Nukelta į 48 p.)

– Prancūzijoje mane įtikinėjo, kad Balani yra nepripažintas jūsų tėvo karaliaus sūnus.

– Kokia kvailystė! – ėmė kvatoti karalius. – Beje, nematau nieko blogo, nes jei jis nėra Balani tėvas, tai tikrai yra pridaręs daugiau vaikų. Tęsk.

– Taigi, dabar bijau, kad seniūnas, sužinojęs tiesą, atšauks savo pažadą.

– Kuo mes galime prisidėti, mano čičerone? Gal norite, kad paskelbtume jūsų globotinį savo broliu ar tokiu artimu mūsų giminaičiu, kad tai patenkin-tų jo pretenzijas?

– Jūsų didenybė šaiposi iš mūsų, – paprieštara-vo nykštukas.– Įtikinti seniūną Odolinskį pakaktų vienintelio jūsų žodžio.

– Puiku, – sutiko karalius, – pasirūpink, kad jis, o taip pat ir Balani, būtų rūmuose, kai aš kelsiuosi. Mes norime pradėti karaliauti darydami žmones laimingus. Bet štai ateina rimtas maršalka su savo juoda lazdele. Jis turbūt paskys, kad pokylis baigėsi. Man nepaprastai palengvėtų.

Iš tikrųjų pareigūnai vėl priėjo prie stalo ir nuė-mė baltą staltiesę, paskui tamsiai raudoną staltiesę, ir ant stalo dabar liko puošnus turkiškas kilimas su šilko ir aukso gijomis. Karaliaus deserto likučius to meto papročiu buvo leista pasidalinti to pageidau-jantiems.

Pakilęs nuo stalo karalius pasiskundė nuovar-giu, leido visiems skirstytis, nepasiliko net savo pa-lydos didikų, tik įprastinius tarnus, ir pasitraukė į Lenkijos karaliams skirtus kambarius. Miegamasis buvo apmuštas prašmatniu tamsiai raudono dugno persišku audiniu su didelėmis auksinėmis gėlėmis, lovos užuolaidos ir pledas kojoms pridengti buvo iš auksu atausto audinio, papuošto perlais ir puoš-niais kutais. Užuolaidas viršuje sidabriniais na-gais laikė erelis. Žengęs į greta miegamojo esančią prašmatniai išpuoštą koplytelę, kur švietė sidabrinė lempelė, Henrikas priklaupė ant aksomu išmušto klaupito ir išsitraukė iš užančio mažytį dramblio kau-lo rožinį, su kuriuo niekada nesiskirdavo, pagarbiai jį pabučiavo ir dūsaudamas ėmė kalbėti tokią malde-lę: „Mano širdies valdove, – kalbėjo Henrikas, – jūs, kuri galite regėti viską, kas vyksta šioje vietelėje, kur jūs tokia galinga, paguoskite mane ir pralinksmi-nkite. Garbingoji Dievo motina, jūsų širdis užjaučia vargstančiuosius, užjauškite ir mane, užtarkite mane prieš savo mylimą sūnų, tegul jis leidžia man netru-

kus sugrįžti į Prancūziją ir aš, jūsų nuolankus ir labai kuklus tarnas, pažadu pavesti visą savo karalystę jūsų asmeninei globai ir dėsiu dvigubai daugiau pastan-gų, šlovindamas jūsų garbingą kultą. Amen, amen.“

Baigęs maldelę, mes necitavome jos visos, Hen-rikas dar kartą pabučiavo mažą rožinį ir vėl jį pa-slėpė drabužiuose. Paskui sugrįžo į savo kambarį ir atsisėdo prie rašomojo stalo. Jo viršus buvo dengtas gintaru, prie visų jo stalčių buvo pritvirtintos auk-sinės lentelės, jose buvo nurodyta, kokios korespon-dencijai kiekvienas jų skirtas. Henrikas pasikėlė kai-rės rankos rankovę ir labai aštriu peiliuku šiek tiek įsiplovė ranką. Pasidažęs mažytę varno plunksną ištryškusiame kraujyje, tuo savotišku jausmingu ir širdį maloninančiu rašalu, pradėjo pasakoti kuni-gaikštinei de Kondė apie savo atvykimą į Kroku-vą. Apie šį laišką nežinome nieko. Staiga jo švelnias svajas nutraukė neaiškus murmesys. Nustebęs, ne-suvokdamas, iš kur tas triukšmas, Henrikas atidarė duris ir išvydo visus savo palydos prancūzus, susi-rinkusius kambaryje priešais jo miegamąjį.

– Kas nutiko, ponai? – pasiteiravo šiek tiek griežtokai. – Ko jūs galite pageidauti tokią valandą?

Klastūnas paskubėjo atsakyti pirmas.

– Maloningasis šeimininke, – pradėjo, – prieš jus žmonės, nepanorę miegoti po atviru dangumi.

– Kaip, – nustebo karalius, – tai jūsų neišskirstė į kambarius?

– Mes dėl to kreipėmės, – puolė aiškinti vienas dvariškių, – į didįjį maršalką Firlėjų, arba, kaip sa-koma, nuo Erodo pas Pilotą, ir šis mums atsakė, kad Krokua per maža apgyvendinti tokią gausią palydą.

– Tai tiesa, – įsiterpė Nevero kunigaikštis, – sė-dėjau prie stalo greta Firlėjaus ir pastebėjau, kaip jis keletą kartų skundėsi, kad jūsų didenybę lydi daug prancūzų, kad to nesitikėta, tad neparuošta būstų, kad taip nesitarta, žodžiu, nebijau pareikšti, kad tas didikas rūškanu ir atstumiančiu veidu nelinki mums nieko gero.

– Ką gi, – karštai, kas buvo jam nebūdinga, šūktelėjo karalius, – jei Krokua per maža jus apgy-vendinti, mano rūmų pakaks ištikimiems tarnams. Taip, jūsų tikroji vieta yra greta manęs.

Paskui nurimo ir tęsė:

– Beje, prisiminkite, ponai, kad mes čia dar tik svečiai, tiesa, nekaip sutikti. Bet nerodykite nepasi-tenkinimo. Draudžiu jums tai. Labanakt, draugai.

– Labanakt ir ilgiausių metų jūsų didenybei, – visi kaip vienas sušuko visi prancūzai, dėkingi karaliui ir sujaudinti jo gerumo.

Visi ėmė kurtis ant prabangių sofų, puikių persiškų kilimų, aksominių pagalvėlių ir t. t. Tarp Lenkijos valdovus ir Romos imperatorius menančių daiktų įsikūrė savotiška kariuomenės stovykla. „Ką gi, – linksmai kalbėjosi tarpusavyje nerūpestingai, kaip būdinga prancūzams, – ką gi, čia ne taip ir blogai!“

XXXIX skyrius

Tekanti saulė išvydo, kaip į pilį atvyksta didelė didikų, lenkų papročiu gabenančių gausias dovanas savo karaliui ir prašančių naujojo valdovo malonių, minia. Imperatorių galerija buvo užversta daugybe brangių ir retų daiktų, pavyzdžiui, puikaus darbo auksinių ir sidabrinių, japoniško ir kiniško porceliano vazų, ginklų, puoštų brangiaisiais akmenimis, grandinėlių, papuošalų, pakabukų ir netgi pinigų. Kieme matėsi puikūs gūniomis dengti žirgai su visais pakinktais, penki Lenkijoje gimę kupranugariai, netgi totorių vergai puošniais drabužiais – taip pat dovana karaliui.

Kai Henrikas, vilkintis prancūziškais drabužiais, pasirodė galerijoje, didikai vienas po kito, vedami dvaro maršalkos, dėjo dovanas prie jo kojų ir trumpai kalbėjo: „Šviesusis pone, aš, toks ir toks, įteikiu šią dovaną jūsų didenybei, liudydamas savo pagarbą ir džiaugsmą dėl jūsų laimingo atvykimo.“ Už karalių atsakinėjo kancleris Pibrakas. Karalius dėkodamas tik linkteldavo galvą. Henrikas pasisuko į Majeno kunigaikštį ir pašnibždėjo jam į ausį: „Ar jums neatrodo, kunigaikšti, kad tos ceremonijos, turtai, prabangios dovanos šiek tiek primena arabų pasakas?“

– Taip, sere, – pastebėjo Majenas, – skirtumas tas, kad ten tai ir yra pasaka, o čia realybė.

Paskui atėjo eilė skundams ir prašymams. Buvo prašoma seniūnijų, aukštų pareigybių, tarnybų, purpurinių senatorių apsiaustų ir t. t. Prašymų gausybė. Karalius nežinojo, nei kokia pageidaujamo objekto vertė, nei kokie prašančiojo nuopelnai, bet, būdamas dosnus iš prigimties, nesigilindamas ir negailėdamas teikė malones. Jis patenkino visus prašytojus. Paskui, beveik išėikvojęs valstybės resursus, ėmė dosniai dalinti pensijas ir lėšas, kurias atsigaubeno iš Prancūzijos. Dar vėliau, panoręs atsidėkoti

jam pasitarnavusiems prancūzams, kuriems remiantis *Pacta conventa* negalėjo Lenkijoje skirti nei tarnybos, nei žemės, perleido lenkų magnatų dovanas, o tas lobis buvo vertas daugiau nei 800 000 Tūro ekiu, milžiniškos tiems laikams sumos.

Toks dosnumas ir nesavanaudiškumas sukėlė didžiulį lenkų susižavėjimą savo karaliumi. Jie vieninškai lygino jį su garsiuoju Aleksandru, kuris kliovėsi tik viltimi. Firlėjus, gal iš išdidumo, gal iš baimės, kad jam bus atsakyta, neprašė jokių Henriko malonių. Karalius priėjo prie jo, stovinčio rato viduryje.

– Pone maršalka, – pradėjo jis imponantiškai, nes nors ir jaunas, princas visada sugebėdavo likti orus, – pone maršalka, jūs nieko iš manęs neprašėte. Gal manote, kad mes jaučiame kažkokią pagiežą dėl blogo mūsų šaunių patarnautojų priėmimo?

– Šviesiausiasis pone, – atsakė išdidžiai, kaip buvo įpratęs, Firlėjus, – nenoriu likti skolingas jūsų didenybei, man pakanka mano privilegijų ir sąžinės laisvės.

– Jūs prisimenate, ką aš pažadėjau, – šalta atsakė Henrikas ir tuoj pat nususukęs išvydo Balani, stovintį nuošaliau už rato ribų. Karalius pamojo jam priėti.

– Pone Balani, – maloniai kreipėsi į jį, – mums labai malonu jus matyti ir džiaugiamės galėdami atsidėkoti jums už paslaugas, kurias padarėte mūsų asmeniui, nes dėkingumas mums yra pareiga.

Išklausęs tokius malonius žodžius Balani žemai nusilenkė. Visi ten buvę susižvalgė, o geraširdis nykštukas net nušvito iš džiaugsmo. Karalius kalbėjo toliau:

– Nuo dabar skiriu jus savo asmeniniu sekretoriumi ryšiams su Prancūzija.

Minioje atpažino seniūną Odolinskį, kurį jam anksčiau buvo rodęs Krasovskis. Henrikas priėjo prie jo ir familiariai uždėjo ranką ant senojo seniūno peties.

– Paklauskite, ką jums pasakysiu, tėtuši. Sužinojau, kad netoli jūsų valdų yra karūnai priklausantis dvaras. Taigi, jis jūsų su sąlyga, kad leisite savo dukrai tekėti už Balani. Aš labai vertinu tą jaunuolį. Jis nėra mano tėvo sūnus, – pritildęs balsą ir šypsodamasis tęsė karalius, – kaip jūs galvojote, bet jis iš aukštos kilmės šeimos, duodu jums karaliaus žodį. Taigi, sutikite, – pridūrė karalius maloniai ir tuo pat metu įsakiama.

Susižavėjęs, sugundytas, įtikintas tų žodžių ir,

(Nukelta į 50 p.)

svarbiausia, Henriko pažadų, senasis seniūnas išlemeno keletą nesuprantamų žodžių ir, apkabinęs karaliaus kojas, teištara:

– Sere, tebūnie jūsų valia.

Kaštelionas Romualdas negalėjo girdėti karaliaus žodžių, bet neabejojo, apie ką kalbama. Romualdas išblyško, jo graži galva nusviro ant krūtinės, paskui jis išdidžiai atsitiesė ir, prasiskyręs kelią pro žmones, išėjo iš kambario.

Padaręs žmones laimingus Henrikas liko toks patenkintas, tarsi būtų laimėjęs pergalę kare. Tada nuvyko į senatą išklaudyti senųjų veteranų priesaikos ir pasakyti padėkos kalbą, kad buvo pasirinktas.

Sukurstyti maištingų Firlėjaus prasimanyimų, esą, nei senatas, nei atstovų rūmai nesiėmė pakankamai atsargumo priemonių prieš naujojo karaliaus despotizmą ir su juo atvykusių dvariškių ambicijas, Seimo nariai ėmė reikalauti, kad karūnavimo diena būtų numatyta tik tada, kai karalius iš naujo prisieks visiems *Pacta conventa* straipsniams, sudarytiems Respublikos vardu, ir ypač tiems, kuriuose kalbama apie privilegijas protestantams. Bet Pibrakas sumaniai įrodė senatui, kad toks nepasitikėjimas iš jų pusės (beje, be pagrindo ir niekam nereikalingas, nes Henrikas jau buvo prisiekęs, ko iš jo buvo pareikalauta) būtų nepagarba meilei, ištikimybei ir pasitikėjimui, juk tai jie buvo prisiekę valdovui. Tai būtų baimės išraiška, tikrai nederanti respublikonams, kurie yra patys sau šeiminkai. Karalius po to, kai bus karūnuotas, galės, jei to prireiks, krauju pasirašyti visus nurodytus straipsnius ir netgi tuos, kurie galėtų dar labiau garantuoti karalystės laisves.

Pibrako kalba padarė tokį įspūdį, kad ne tik senatoriai, jau sužavėti karaliaus dosnumo ir gerumo, bet ir patys Seimo nariai atsiėmė savo pasiūlymus ir tegalvojo, kaip sudalyvauti dieviškoje ceremonijoje. Ji turėjo vykti vadinamoje Bažnyčioje ant Uolos¹, prie to paties altoriaus, prie kurio šventasis Stanislovas patyrė dėl pamaldaus prelato priekaištų perpykusio karaliaus Boleslovo kerštą tą akimirką, kai aukojo dievui ostiją.

Teliko tik nurodyti karūnavimo dieną, nes Henrikui reikėjo jai pasiruošti: atlikti tikėjimo reikalavamas apeigas, įprastas prieš tokį svarbų aktą ir iškilmingą ceremoniją.

¹ Dar vadinama Skalkos bažnyčia. Šiandien šv. Mykolo ir šv. Stanislovo bažnyčia.

Henriką de Valua vainikuoti senąja Lenkijos karalių karūna buvo pasirinktas sekmadienis. Lenkų diduomenės elitas ir Krokuvos gyventojai, svetimų šalių pasiuntiniai, aukščiausieji dvasiškiai ankstyvą rytą rinkosi kvepiančioje smilkalais ir spindinčioje auksu, gerai apšviestoje katedroje.

Infantė ir dvaro ponios sėdėjo pakylėje greta sosto, pastatyto šalia pagrindinio altoriaus. Milžiniška minia netilpo bažnyčioje, ji užplūdo visus kiemus, besijungiančius su pilimi, ir džiaugsmingai sveikino karalių, kai šis, apsuptas žymiausių karalystės dignitorių, nešančių priešais jį karalystės insignijas, pasirodė katedros duryse. Čia primas, vilkintis bažnytiniiais drabužiais, ant galvos užsidėjęs auksu ir brangakmeniais spindinčią mitrą, lydimas dviejų vyskupų, nešančių smilkyklę ir švęsto vandens indą, nustatyta tvarka pasveikino jo didenybę.

Vilkintis sidabrinio audinio švarką, be špagos, be jokio kito ginklo, su auksine skrybėle, apjuosta brangakmeniais puošta grandine, su baltų plunksnų karūna ant galvos, juodais garbanotais, ant gofruotos apykaklės krentančiais, jo jauną gražų veidą pagyvinančiais plaukais Henrikas iškilmingai išėjo į navos vidurį ir patenkintas apsižvalgė. Puošniose, ratu sustatytose tribūnose, kylančiose iki pat įspūdingo pastato skliautų, sėdėjo daugybė prabangiai išsipusčiusių žmonių, kilnūs veteranai, vilkintys purpurinius senatorių drabužius, telkėsi navoje karaliaus kelyje. Ant altoriaus, prie kurio turėjo įvykti pati švenčiausia ceremonija, pakopų spietėsi garbingi dvasiškiai, spindintys tikėjimo atributais, ir vaikų choras baltomis tunikomis, sielos skaistumo simboliu. Saulės spinduliai skverbėsi pro spalvotus senojo kupolo vitražus ir lyg švytinti vaivorykštė krito ant ceremonijos dalyvių galvų. Tokia aureolė pranašavo dieviškąją atpirkimo šviesą. Reginys stulbino, jaudino visų širdis, užbūrė net karaliaus akis.

Didysis maršalka priėjo prie Henriko ir užvilko jam baltą, šermuonėlių kailiais pamuštą, sidabriniais ereliais išsiuvinėtą karališkąjį apsiaustą, uždėjo jam palijų ir apavė balto aksomo batais. Buvo matyti, kad atliekant šiuos veiksmus Firlėjaus ranką krėtė drebulys.

Primas nuvedė karalių prie altoriaus. Čia Krokuvos vyskupas pakėlė sudėtas rankas į dangų ir dangaus ir žemės viešpatį paprašė palaiminti val-

dovą, kurį pasirinko Lenkijos karaliumi, leisti jam įveikti savo priešus ir suteikti jam ramybę žemėje ir danguje. Du vyskupai paėmė karalių už parankių ir, sekdami primą, nuvedė jį prie didžiojo altoriaus, kur Krokuvos kaštelionas, Poznanės vaitada ir karalystės didysis kalavijo saugotojas vieną po kito prieš jį padėjo karūną, skeptrą ir kalaviją. Pagarbioje tyloje pasigirdo jaunų, tyrų balsų atliekama giesmė. Tai buvo himnas, kuriame Dievas liepia savo angelams paruošti šventąjį kelią. Tuo metu lauke suskambo galingas švento Žygimanto varpas, ir Krokuvos vyskupas garsiai prakalbo į primą.

– Šventasis tėve, – pradėjo, – mūsų šventoji motina Bažnyčia pageidauja, kad jūs nuvestumėte šį valdovą į jo sostą.

Henrikas sėdėjo šiek tiek aukščiau pastatyta-me soste, pasisukęs veidu į primą. Tasai Henriko paklausė:

– Ar pažadate ginti mūsų viešpaties Jėzaus Kristaus tikėjimą ir jo neišsižadėti?

Karaliui atsakius taip, primas ėmė skaityti priesaiką:

– Aš, Henrikas de Valua, savo sąžine prisiekiu ir pažadu Dievui ir žmonėms saugoti lenkų tautos privilegijas, užtikrinti savo valstybėje taiką ir teisingumą, gerbti katalikų Bažnyčią ir jos dvasiškius. Tepadeda man Dievas ir šventoji evangelija!

Tada karalius atsiklaupė, kad primas jį palaimintų, ir karališkoji didenybė nusizemino prieš tikėjimo didenybę, o choras užtraukė „*Te rogamus, audi nos*“². Primas ir vyskupai nusiėmė savo mitras kaip ženklą, kad bus karūnuotas karalius, ir sukalbėjo tokią maldą:

„Visagalis Dieve, kuris valdai visatą, įkvėpk savo šventos dvasios ir dieviškosios išminties karaliui Henrikui ir padėk jam tvirta ranka laikyti šios karalystės vadžias ir išsaugoti katalikų bažnyčios ir visų krikščionių ramybę. Suteik, o mano Dieve, savo tarnui Henrikui visas malones, kurias kadaise suteikei Dovydui ir Saliamonui, kad jis visada nugalėtų ir būtų gerbiamas kaimynų, kad viešpatautų išmintingai ir teisingai ilgus ir vaisingus metus.“

Nykštukas stovėjo ant savo kėdės prie altoriaus ir puikiai matė ceremoniją. Jis išdidžiai su malonumu žvelgė į Henriką, tarsi būtų norėjęs pasakyti: „Tai aš padariau jį karaliumi!“

² Prašome tavęs, išgirski mus (lot., vertėjo pastaba).

Primas, katedros vyskupų ir kanauninkų apsup-tas, atsiklaupė prieš karalių ir apnuogino jo pečius patepimui, paskui apsmilkė jo drabužius ir karalystės regalijas bei įteikė jam kalaviją balto aksomo makštyse su grandine, puošta brangakmeniais, taip kalbėdamas:

– Priimk iš mano nevertų rankų šį ginklą, duotą apaštalu vardu. Tegul jis visada gina bažnyčią ir būna nedorėlių siaubas!

Karalius paėmė kalaviją, jo smaigaliu nubrėžė ore kryžiaus ženklą ir įteikė primui, kuris prisegė jį prie karaliaus diržo ir pridūrė:

– Prisimink, kad tai nėra tik kalavijas, tai ir tikėjimas, kuris paveikia tautas.

Karalius priklaupė ir primas uždėjo ant jo galvos perlais, deimantais, safyrais, rubiniais ir smaragdais puoštą Boleslovo Drąsiojo karūną, dar vadinamą *privilegiata*, taip kalbėdamas:

– Dievo tėvo, Sūnaus ir Šventosios dvasios var-du priimkite šią karališką diademą.

Paskui įteikė skeptrą, rutulį su kryžiumi, tar-damas:

– Paimk šiuos valdžios ženklus ir tegul jie pade-da džiuginti teisiuosius ir kelia baimę nusidėjėliams.

Tada buvo aukojamos Mišios. Per jas karalius nusiėmė karūną ir priėjo prie altoriaus. Po Mišių karalius atidavė kalaviją jo saugotojui ir primas bei vyskupai nuvedė jį prie sosto. Primas tarė:

– Sėskite ir saugokite šią vietą, kurią Dievas jums davė per mus, kunigus.

Paskui, nusiėmęs savo mitrą, užtraukė himną „*Confortetur manus, occultetur dextra tua*.“³

Ceremonija jau ėjo į pabaigą, kai staiga triukš-mingai iš savo vietos pašoko Firlėjus. Jo akys išdavė protestą. Jis išėjo į navos vidurį ir ėmė garsiai šaukti:

– Mes veltui tikėjomės išsaugoti savo privilegijas ir savo laisvę! Jūs matote, broliai, užuot prisiekęs senąja priesaikos formule pagal mūsų įstatymus, jis perskaitė Paryžiaus tekstą, kuriame kalbama tik apie dvasiškių teises, bet neužsimenama apie toleranciją ir tikėjimo laisvę ar karalystės gynimą. Skelbiu, jei nebus pakar-tota senoji priesaika, ginčiju procesą ir nesutinku su karūnavimo procedūra.

³ Tekste, matyt, korektūros klaida. Vietoj *occultetur*, turėtų būti *exal-tetur*, tada tai būtų citata iš 88 (89) psalmės 14 eilutės. Tada verstume „Tebūnie stipri tavo ranka, tebūnie pakelta tavo dešinioji.“ (lot., vertėjo pastaba).

(Nukelta į 52 p.)

Bažnyčioje kilo triukšmas, rėkė pasipiktinę vyskupai, šūkavo Firlėjus ir jo šalininkai, murmėjo katalikai. Per vieną akimirksnį sugriuvo šventos ir didingos ceremonijos pompastika. Henrikas išblyško soste ir, nesuvokdamas, dėl ko kilo šis triukšmas, suprato tik tiek, kad lenkai pamiršo esą šventoje vietoje, pamiršo, kad su jais jų karalius, ir yra pasiruošę kibti vieni kitiems į atlapus. Prancūzai persigando ir šiame sąmyšyje būgštavo dėl Henriko. Jie susitelkė prie sosto. Savitvardos, kaip visada, neprarado tik Pibrakas. Jis pasilenkė prie karaliaus, lyg norėtų išklaudyti jo įsakymų, bet, pasukęs galvą į Gniezno vyskupą, garsiai pareiškė:

– Pone prime, karalius įsako jums tęsti ceremoniją, jo didenybė ir senatas viską sutvarkys.⁴

Atrodė, kad tų kelių, tvirtu balsu ištartų žodžių pakaks trumpam apmalšinti kilusį maištą, bet jis netrukus įsiplieskė dar smarkesnis, nes protestantai nenurimo. Henrikas buvo priverstas raminti išsiėlusią audrą. Jis priklaupė prieš altorių ir iš naujo pakartojo priesaikos formulę, pridėdamas žodžius *salvis spiritualium juribus*.⁵

Tada Sandomiro vaivada paprašė visus laikytis tylos ir tęsti procedūrą, kaip numatyta. Firlėjus, kaip didysis maršalka ir Krokuvos vaivada, sušuko per visą bažnyčią:

– Senate ir jūs, Seimo atstovai, ar norite karaliumi Henriko de Valua?

Po aukštais katedros skliautais lyg perkūno dundesys nuskambėjo vieningas atsakymas: „Mes jo norime!“

Primas uždėjo karūną ant Henriko galvos ir nuvedė jį prie sosto. Henrikui lipant pakopomis jo koja įsipainiojo ilgo ir sunkaus karališko apsiausto klostėse ir jis vos nepargriuvo. Daugeliui tai pasirodė blogas ženklas. Atsisėdęs į sostą, Henrikas priėmė bajorų ir kilmingųjų sveikinimus. Jis užkabindavo jiems ant kaklų puošnias auksines grandines ir tų laikų papročiu apkabinęs pabučiuodavo. Paskui, apsuptas senatorių, sugrįžo į rūmus, kur labai iškilmingai buvo patiektos nuostabios vaisės visam dvarui.

Tą pačią dieną nykštukas ir Balani atsisveikino su karaliumi. Gavę seniūno Odolinskio laiškus dukrai ir poniai Ljetar, abu susiruošė keliauti į Lomžą. Seniūnas Vandai rašė: „Kadangi Dievo ir karaliaus valia lėmė, kad tekėtumėte už Balani, įsakau jums, mano

dukra, būti netrukus pasiruošusiai atiduoti jam savo ranką ir keliauti į Krokuvą, kur švęsime vestuves.“

Laiške, skirtame poniai Ljetar, taip pat buvo nurodymas palikti Lomžą ir lydėti Vandą į Krokuvą, kur ji pirmą kartą pasirodys aukštuomenėje ir dvare.

Vis dar tikėdamasis, kad jo dukros ir Balani vedybos niekada neįvyks, senasis seniūnas pasipriešino infantės pageidavimams pasiimti su savimi Vandą į Krokuvą. Jis pareiškė, kad jo dukra liks atskirta su savo drauge senojoje pilyje iki naujo nurodymo. Vanda, švelni kaip visada, pakluso tokiai izoliacijai, kuri tikrai būtų sunki bet kuriai kitai merginai, nes sostinėje dėjosi tikrai įdomūs įvykiai, juk atvyko ir turėjo būti karūnuojamas naujasis karalius. Bet ji nesugebėjo įveikti ją apėmusio liūdesio ir bevelijo rinktis vienatvę, o ne triukšmingas aukštuomenės linksmybes, nes žinojo, kad teks susidurti su kaštelionu Romualdu, o jį išvysti dabar jai būtų sunku.

Kai Balani patikėjo savo laime, jo nekantrumui neliko ribų. Jį nuraminti galėjo tik nuolatinis nykštuko paslaugumas, nes jis kaip niekas kitas visada su juo sutikdavo ir pildė visus jo pageidavimus, tad nesipriešino palikti dvarą net ir tokiu metu, kai jam rodoma pagarba ir karaliaus palankumas garantuoja malonią viešnagę. Jis pareiškė, kad keliaus į Lomžą ir pabus vestuvėse piršliu.

Prieš išvykdami nykštukas ir Balani nuėjo atsiveikinti su infante. Princesė priėmė juos meiliai, bet buvo liūdnoka. Ji suprato, kad Henrikui yra svetima. Kalbėdama apie Balani vedybas, apie tai, kokia palaima gali apimti, kai meilė ir pareiga sutampa, jautė, kad tokia laimė nuo jos vis labiau tolsta. Tačiau vylėsi, kad laikui bėgant Henrikas galbūt įžvelgs jos privalumus ir galų gale suvoks, ką ji jam jaučia.

Infantė įteikė nykštukui ir Balani didelę užantspauduotą dėžę, skirtą jaunajai globotinei.

– Tai vestuvinė suknelė, – nusišypsojusi paaiškino princesė, pažvelgusi į Balani, – ji ją užsivilks tik atvykusi čia, bet norėjau padaryti jai staigmeną ir nudžiuginti.

– Mano drauge, – karštai kalbėjo Balani, kai jie tolo nuo Krokuvos, – mano laimė man atrodo lyg sapnas.

XL skyrius

Jaunosios Vandos patikėtinė Regina ir jos draugės dirbo savo įprastą darbą salėje, kurios langai išėjo į pilies kiemą, užneštą vėjo supustytu ir prie

⁴ Skaitykite Solignaco „Lenkijos istoriją“.

⁵ Saugos tikėjimo laisvę (lot., vertėjo pastaba).

pastatų suverstu sniegu. Išvykus infantei, ji jautėsi kaip niekada anksčiau vieniša. Jaunosios siuvinėtojos nelabai turėjo kuo pasidžiaugti, bet vieną dieną išgirdo, kaip tamsiomis pušų alėjomis nučiuožė dengtos rogės, vadinamos būda, ir sustojo ties priebučiu. „O! Turime pilyje svečių, – suklego merginos, – stebuklas.“

Regina pirmoji pribėgo prie lango.

– Ach, – atsiduso piktai, grįždama į savo vietą, – tai tas prakeiktas nykštukas ir tas prancūzas, tenu-baudžia jį dangus. Tikėjaisi niekada jų nebeišvysti.

– Apie jų atvykimą reikia pranešti mūsų mielai poniai, – pasiūlė merginos.

– Kas nori, tegul praneša, – piktai atšovė Regina, – aš nesikišiu.

Buvo girdėti, kaip keliauninkai vestibulyje purto nuo kojų sniegą ir nusivelka didžiulius kailinius. Ponia Ljetar, jau perspėta, kad jie atvyko, atskubėjo kaip tik tą akimirką, kai į vidų įžengė nykštukas ir Balani. Ji džiūgaudama puolė prie jų, karštai abu pabučiavo. Jaunosios siuvinėtojos kikendamos tik susižvalgė.

– Ponai, – pradėjo ponia Ljetar, – man nereikia jūsų klausti, ar atvykstate su geromis naujienomis. Vien jūsų atvykimas tai patvirtina.

– Mano mieloji drauge, – kreipėsi į ją Balani, suspaudęs ponios Ljetar rankas, – aš laimingas, toks laimingas, kad negaliu apsaityti.

Prabilo ir džiugiai nusiteikęs nykštukas:

– Turime jums daug ką papasakoti, bet kur panelė Vanda, savo jaunojo draugo akyse matau nekantravimą.

– Ji tuoj nusileis. Netikėtas jūsų atvykimas ją šiek tiek sutrikdė, tai suprantama. Regina, paprašykite panelę, kad kuo greičiau nuliptų žemyn.

Įsakymą Reginei teko pakartoti du kartus. Pagaliau, praslinkus šiek tiek laiko, kuris Balani pasirodė tarsi iššitas šimtmetis, durys, nuo kurių jis nenuleido akių, atsivėrė ir pasirodė Vanda, dar gražesnė ir žavingesnė nei kada nors anksčiau. Iš susijaudinimo tarsi pražydo, skaidūs merginos skruostai buvo droviai paraudę, kukliai nuleistose akyse žibėjo dar nenudžiūvusios ašaros. Ji kaip visada atrodė švelni ir žavi, bet šiek tiek sutrikusi, tad nesunku buvo įtarti, kad puoselėja švelnesnius jausmus.

Balani suprato, kodėl ji sutrikusi, nenorėjo pasielgti netaktiškai, todėl vos išlemeno keletą žodžių, susižavėjęs akimis glostė Vandą arba žvelgė į dangų,

lyg norėtų padėkoti jam už tokią laimę. Ponia Ljetar taip pat džiūgavo ir iš susijaudinimo tik aikčiojo.

Nykštukas, atidavęs poniai Ljetar seniūno Odolinskio laiškus, puolė vardyti, kokiomis malonėmis karalius ketina apipilti Balani, o paskui papasakojo tai, ką tik jis vienas galėjo geriausiai žinoti. Kaip į Krovuvą įžengė karalius, kaip vyko karūnavimo ceremonija. Kalbos pakako ilgam, pasitaikė puiki proga išaukštinti savo paties nuopelnus. Beje, visada gali būti tikras, kad tave išklausys, kai po ilgo išsiskyrimo sugrįžti iš miesto į nuošalų kaimą. Menkiausia smulkmena tada atrodo nepaprastai įdomi ausims, ilgai negirdėjusioms naujienų ir išvargintoms tylos ir vienatvės. Jaunosios siuvinėtojos, ir netgi Regina, kurios susierzinimą tą akimirką nustelbė smalsumas, metė darbą, norėdamos kuo atidžiau išklaudyti nuostabų nykštuko pasakojimą.

Kai pasitraukė į savo kambarius, nykštukas priekaištavo Balani, kad šis, kalbai pasisukus apie jį patį, tylėjo.

– Ko jūs norite? – atšovė šis. – Aš nelabai pratęs prie laimės ir vis bijau, kad ji nuo manęs paspruks. Be to, turiu prisipažinti, be galo bijau atskleisti toms ponioms tikrąją savo gimimo paslaptį. Žinau, kad karalius įveikė visus seniūno skrupulus, bet čia karalius manęs neužstos. Jei Vandai kuo nors neįtikis mano kilmė, labai nusivilsiu, – ir liūdesio kupinas akis pakėlė į dangų.

– Rytoj, – tęsė, – įteiksiu poniai Ljetar dokumentus apie gimimą, bet maldauju jus būti kartu tuo metu, nes kitaip man nepakaks drąsos su ja kalbėtis.

– Tikrai neprieštarauju, iki rytojaus, – nuramino Krasovskis.

Rytojus turėjo atnešti didelių pokyčių ne vieno žmogaus likimui. Vanda prabudusi išvydo nuostabią vestuvinę suknelę, kurią savavališkai jau buvo išpakavusi ir ant jos lovos padėjusi ponia Ljetar, nes norėjo padaryti jai malonią staigmeną.

– Ach, koks grožis! – šūktelėjo pramerkusi akis Vanda.

– Tai vestuvinė suknelė, ją jums siunčia infantė, – liūdnei paaiškino Regina. Ji, beje, nesusivaldė neišskleidusi to gražaus drabužio.

Tai buvo balto satino sijonas ir suknelė su neri-niuotu sidabrinu šleifu. Atvira suknelė buvo pada-binta sidabrinėmis rožėmis ir smaragdais puoštais

(Nukelta į 54 p.)

kaspinais. Platus auksinis diržas su tokiais pat brangakmeniais, dideli auskarai ir briliantais nusagstytas pakabukas papildė apdarą.

– Noriu ją pasimatuoti dabar pat, – šūktelėjo Vanda su jaunai merginai būdingu vėjavaikiškumu, – noriu ją pasimatuoti dabar pat ir nustebinti ponią Ljetar. Tau nepatinka, Regina, tu, atrodo, pyksti?

– Deja, mano miela šeimininke, labai nudžiugčiau, jei šioje *repeticijoje* dalyvautų *kaštelionas*, o ne ponas Balani.

Palikime Vandą ir jos tualetą ir sugrįžkime į ponios Ljetar kabinetą, kur ką tik įžengė Balani ir nykštukas. Ponia Ljetar kuo maloniausiai nusišypsuoja abiems draugams. Balani sutrikęs rankomis glamžė ant kelių padėtus dokumentus: gimimo ir krikšto liudijimus. Paskatintas nykštuko žvilgsnių, jis pagaliau prabilo.

– Labai pasikliauju jumis, – pradėjo aiškinti poniai Ljetar, – žinau, kiek daug esu jums skolingas, net ir už mūsų mielosios Vandos man rodomą dėmesį. Ar galiu tikėtis, – tęsė pritilęs, nuleidęs akis, – kad tai, ką dabar išgirsite, nepakeis jūsų nusiteikimo ir jausmų mano atžvilgiu?

Ponią Ljetar nustebino tokia įžanga, jos budrios akys, atrodė, nori atspėti, kur jis suka.

– Aš nesu, – tęsė Balani, vis labiau jaudindamasis, – aš iš tiesų nesu tas, kuo maniau esąs. Jau sužinojau savo gimimo paslaptį ir privalau jums ją atskleisti.

– Ar seniūnas viską žino? – pasiteiravo šiek tiek susijaudinusi ponია Ljetar.

– Viską.

– Taigi?

– Aš esu Monliuko sūnus.

– Ir kieno dar? – suvirpėjo blykšdama ponია Ljetar.

– Ir panelės Anos Marten, štai faktą patvirtinantys dokumentai.

Ir akimirksniu išsprūdo ponios Ljetar, arba Anos Marten (nes tai buvo ji), riksmas:

– Aš esu jūsų motina!

Balani nudžiugo ir puolė Anai po kojomis šaukdamas:

– Tai jūs mano motina, mano širdis nemelavo! O Dieve, šitiek džiaugsmo vienu metu!

Tą akimirką atsivėrė durys ir pasirodė Vanda, pasipuošusi nuostabiais vestuviniiais apdais. Ji artėjo pasistiepusi ant pirštų galiukų, vilkdama paskui save

ilgą, prašmatnų šleifą. Žavingomis, apyrankėmis apmaustytomis rankomis švelniai prilaukė ant galvos žalumynų karūną, vestuvinę karūną. Išvydusi Balani, kurio tikrai nesitikėjo čia susitikti, Vanda išraudo ir sutrikusi stabtelėjo.

Pamačiusi tokią gražią, tokią išsipuošusią Vandą, Ana Marten krūptelėjo, jos akyse ir persimaičiusiame veide švietė sumišimas ir neviltsis. Griebė prieš ją tebeklūpančio Balani ranką, o kita ranka parodė į Vandą ir raudos smaigiamu balsu tarė:

– Štai tavo sužadėtinė ir tavo sesuo!

– Mano motina, – skausmo kupinu balsu šūktelėjo Balani, – ko jūs taip susijaudinote? Jūs mano motina, bet dėl to nesate kalta.

– Taip, – baisyu balsu atsiliepė ji, – aš ir tavo, ir jos motina.

Apstulbusi Vanda stovėjo kaip įbesta. Jos veidas išblyško, žvilgsnis sustingo, ji nuleido rankas ir išslydusi vestuvinė karūna nukrito po jos kojomis.

Nesuvokdamas, kas čia vyksta, rimtai nusiteikęs nykštukas priėjo prie Anos Marten.

– Atsipeikėkite, ponia, – pradėjo jis, – ir pabandykite paaiškinti savo keistas kalbas.

– Taigi, – ėmė pasakoti užsikirsdama, – būkite mano gėdos liudininkai. O tu, dorybės ir nekaltumo angele, – tęsė suklypusi prie Vandos kojų, kuri leisgyvė vos neužgriuvo ant Anos, – atleisk savo nusidėjėlei motinai ir neniekink jos.

Vanda ketino atsakyti, bet, prapliupusi raudoti, nesugebėjo ištarti nė žodžio.

Ana Marten staiga pakilo ir gana garsiai paaiškino:

– Vanda yra seniūno Odolinskio dukra, o aš esu jos motina. Ji pakeitė seniūnienės mergaitę, kuri mirė netrukus po savo motinos.

Sugniuždyta prisipažinimo, kad atsirado jos motina, ir to, kad ponią Ljetar, visada tokią pavyzdingą ir dorybingą, slegia tokia didelė nuodėmė, Vanda nepajėgė nuslėpti savo jausmų ir, paplūdusi ašaromis, užsidengė veidą rankomis.

– Vanda, – apgailėstavo Ana Marten, žvelgdama į ją ir sugniuždytą Balani, – Vanda, tu rausti dėl savo motinos, ir tu, sūnau, taip pat.

Ji puolė prie durų ir išnyko. Vanda ketino bėgti iš paskos, bet buvo per vėlu. Tada ji atsisuko į Balani.

– Broli, – kuo švelniausiai pradėjo, – mano broli, mes ją įskaudinome, turime ją susigražinti. Aš ir

pati nesuvokiu šios neįtikinėtinos paslapties, bet juk ji mūsų motina, ji tai pasakė ir, net jei ji nusidėjo, ne mums ją teisti!

– Panele, – kreipėsi į ją nykštukas, – leiskite tai nelaimingajai atsipeikėti ir nusiraminti po tokios didelės moralinės traumos. Jus išvydusi šią akimirką ji dar labiau įsiskaudins, nes sužadinsite jai slogius prisiminimus. Padėkokite Apvaizdai už tai, kad ji neleido įvykti daug didesniai nusikaltimui.

Vanda suvirpėjo ir pakėlė akis į dangų, tarsi būtų norėjusi karštai pasimelsti.

– Aš ją surasiu, – pažadėjo nykštukas, – ir, manau, ji po truputį atgaus visišką pasitikėjimą manimi.

Vanda tik linktelėjo galvą. Kai nykštukas išėjo, ji nedrąsiai pažvelgė į Balani. Tas buvo puolęs į juodžiausią nevilgtį.

– Balani, – pradėjo ji, – broli mano, nesikankinkite, mane tai žudo. Atsipeikėkite iš siaubingo slogučio, kodėl jūs taip sielvartaujate? Aš jus tebemyliu, labiau nei kada nors anksčiau. Nežinau, gal būta kažkokios paslaptingos nuojautos, bet, kai išvydau jus pirmą kartą, troškau, kad būtumėte mano brolis, kad galėčiau vadinti mano širdžiai tokiu mielu vardu.

– O man jis bjaurus, – įsikirščiavęs sušuko Balani, ir nelaimingai sesuo sutriko.

Ji vis dėlto panorio paimti jį už rankos, bet malonus judesys išgąsdino Balani. Jis pasitraukė per keletą žingsnių ir nusuko akis.

– Nesu vertas, kad vadintumėte mane savo broliu, – kalbėjo dusliu balsu. – Ne, niekada negalėsiu žiūrėti į jus kaip brolis, niekada. Geriau jau visai jūsų nematyti. Jūs niekada manęs nemylėjote, jūs nežinote, kas yra meilė. Jūsų nekaltoje ir nesuteptoje sieloje yra vietos tik švelniems, dorybingiems jausmams, gerumui. Jūsų sielai svetima aistra, sujaukianti visus jausmus, o aš, palaidūno Monliuko ir egzaltuotos romantikės Anos Marten sūnus, turiu atsakyti už jų nuodėmes...

– Nesmerk jos, nesmerk mano motinos, – šuktelėjo Vanda, sudėjusi rankas, pilnomis baimės akimis, – ką tu darai, nelaimingasis, gerbk savo tėvą ir motiną.

– Nebeatpažįstu savęs, – niūriai paaiškino Balani, – pajėgiu tik nekęsti jų pragaištingos dovanos – nelaimėms nuo pat gimimo pasmerkto gyvenimo. Kodėl aš nenumiriau? Puikiai suvokiau, kad niekada nebūsiu laimingas! – liūdnam kartojė Balani,

įbedė aistringą, niūrų žvilgsnį į sesers ašarotą, jauslų veidą ir ištare: – Turiu tave palikti ir paliksiu...

Staiga ant grindų pastebėjo vestuvinę karūną ir suskubo ją pakelti, paskui, pagautas pykčio ir nevilties, priekaištingai išmėtė žalumynus aplink save šaukdamas:

– Tenelieka nė pėdsako apgaulingos palaimos!

Po kelių akimirkų puolė Vandai po kojomis, sugriebė jos suknelės palanką, ketindamas pabučiuoti, bet tuoj pat, lyg sumąstęs, kad toks pagarbos ženklas gali pasirodyti pernelyg įžūlus, staigiai pašoko.

– Sudie, – ištare jai, – sudie visiems laikams.

Veltui Vanda stengėsi sulaikyti Balani, jis negaišdamas išbėgo.

– Dieve mano, – šuktelėjo Vanda, suklypusi toje vietoje, kur ką tik stovėjo Balani, – pasigailėk to nelaimingojo, nuramink jo sielą. Deja, mane užgriuvo vienos nelaimės, o buvau tokia laiminga!

Tą akimirką į kambarį įėjo susijaudinęs ir labai susirūpinęs nykštukas.

– Panele, – kreipėsi į Vandą, – ką tik bendravau su jūsų sielvartaujančia motina. Kaip ir spėjau, ji šiandien pageidauja likti viena ir sutvarkyti svarbius dokumentus, su kuriais ketina jus supažindinti, kurie būtini, kaip ji tvirtina, kad jūs sužinotumėte visą tiesą apie savo padėtį visuomenėje. Šiandien jūs privalote tai išgirsti. Nebijokite, tai nepakenks jūsų laimei ir padėčiai, kuri jums teisėtai priklauso ir kurios jūs tikrai nusipelnėte. Tai jums užtikrins motinos švelnumas ir mano apdairumas.

– Ach, ko galėčiau trokšti sau, kai matau dėl klaidų kenčiančius savo motiną ir brolių? Jei būtumėte matęs, kokios būklės iš čia išėjo Balani! Negaliu suprasti jo nevilties priežasčių. Taip, aš niekada netapsiu jo žmona, bet juk esu jo sesuo.

(Tęsinys kitame numeryje)

Iš prancūzų į lietuvių kalbą vertė Virginijus Baranauskas.

Knygos originalas prancūzų kalba – „Le Nain Politique: Roman historique, par Mme la Ctese de Choiseul-Gouffier, nec Ctese de Tisenhaus“.

Jis išleistas 1826 m. Paryžiuje.